

AS Hoolekandeteenused taastumistöö arendamine

Taastumispõhine käsitlus tekkis 1960. aastatel psüühikahäirega inimeste algatusel. Algselt ei usutud taastumise võimalikkusesse, kuid tänapäeval on taastumise kontseptsioon rahvusvaheliselt levinud, seda on pikalt uuritud ja see on andnud väga häid tulemusi.

2022. aasta mõttetalgutel jõudsime juhtide tiimiga arusaamisele, et kui soovime toetada elanike saamist kodanikeks, tuleb meil saada klientide taastumist toetavaks ettevõtteks. See tähendab seda, et peame selles suunas teadlikumalt ja fokuseeritumalt tegutsema.

Pikka aega on erihoolekande valdkond tegelenud institutsionaalse ravi ja hoolekandega, mida on iseloomustanud ülemus-alluva suhted ja kliendi nägemine puude, haiguse või vaevuse kaudu. Selline lähenemine tugevdab erinevuste ja teistsugususe oleku märkamist, mis tekitab olukorra, kus inimest ei võeta kogukonda omaks ja ta jääb isoleerituks.

Taastumine on isiklik portsess, millele saab tähenduse anda vaid inimene ise. Taastumise kogemusega inimesed on kirjeldanud taastumist teekonnana, mille käigus tekib suutlikkus ise oma elu juhtida. Inimene õpib koos oma haigusega/erivajadusega (ehk haavatavusega) elama võimalikult normaalset, täisväärtuslikku ja nauditavat elu.

Selleks, et elanike taastumine oleks võimalik, tuleb teadlikult tegeleda selle toetamisega. Taastunud inimesed on välja toonud, et valdkonnad, kus tuge vajatakse on seotus, lootus, identiteet, mõtestatud/tähendusrikas elu ning mõjuvõim. Nende viie elemendi kirjeldamiseks on loodud CHIME raamistik.

Seotus C	Lootus H	Identiteet I	Mõtestatud elu M	Mõjuvõim E
<ul style="list-style-type: none"> •Positiivised, toetavad suhted teiste inimestega (töötajad, sõbrad, töökaaslased jne.) •Kogukonnas koos ja kõrvuti teiste inimestega osalemine	<ul style="list-style-type: none"> •Lootus ja usk, et normaalne, nauditav elu on võimalik •Soov muuta oma elu paremaks •Positiivne mõtlemine ja unistuste olemasolu	<ul style="list-style-type: none"> •Tugevuste, võimaluste teadmine •Haigus/puue jääb tahaplaanile •Teadmine ja tunne, et ollakse sama väärtuslik ning samade õigustega nagu kõik teised inimesed	<ul style="list-style-type: none"> •Eesmärgid mille poole püüeldakse •Tegevused, mis on olulised ja jõukohased (töö, õppimine, hobid, vaba aeg jne.) •Rollide olemasolu (sõber, sportlane, laulja jne.) •Tähenduse andmine haavatavusele	<ul style="list-style-type: none"> •Tugevustele keskendumine •Võimalus kaasa rääkida •Teha ise otsuseid ja valikuid •Võimalus proovida uusi asju ja võtta riske

Taastumise toetamine toimub meie ettevõttes CARE metoodika kaudu (kõikehõlmav rehabilitatsioonikäsitlus). Metoodika annab tööriistad ja teadmised, mille kasutamisel saab toetada elanike personaalset taastumist. CARE metoodika alused on taastumine, kohalolu ja tugevustele suunatud töö. Metoodika kesksel kohal on inimene tervikuna ning elanikega töötatakse kolmes suures valdkonnas:

1. elukvaliteediga seotud soovide ja eesmärkide saavutamine;
2. toimetulek haavatavusega ja tugevuste esiletoomine;
3. töötamine, õppimine, vaba aeg ning töö võrgustikega, kuhu elanik kuulub või kuuluda soovib.

Selleks, et organisatsioon oleks taastumist toetav, peavad taastumispõhimõtted ning sellega kaasnevad väärtused ja hoiakud olema kasutusel ettevõtte kõigil tasanditel ja kõigis valdkondades.

Ettevõtte tegevused

Taastumispõhise teenuse sarnast lähenemist oleme rakendanud kogukonnas elamise teenusel (KE), kus esikohal on inimene, tema soovid, vajadused ja võimalused. Ööpäevaringsed teenused oleme kolinud kogukonda ja meie teenus on muutunud asutusekesksest kodupõhiseks. Madalama iseseisvusega inimeste taastumise toetamiseks on töötajatel vähem teadmisi ja kogemusi, kuid kõigil teenustel on oluline tegutseda samadel põhimõtetel, mis KE teenusel.

Hetkel on ettevõtte faasis, kus juhid teavad, et peame taastumise toetamist oluliseks, aga taastumist toetava organisatsioonikultuuri muutmiseks oleme astunud liiga vähe samme. Kaardistamiseks kui hästi on meil kasutusel taastumispõhimõtted, sõnastasime tegevused ja tegime hindamisjuhendi, mis toetab tegevusjuhendajate ja juhtide teadlikkuse suurenemist ja taastumispõhise teenuse osutamise poole liikumist.

Taastumise toetamist jälgime viies vaates:

1. klienditöö;
2. võrgustiku- ja kogukonnatöö ;
3. personalitöö;
4. üksuse töökorraldus;
5. ettevõtte tegevused taastumise arendamiseks.

Kõik need vaated kajastuvad meie strateegilistes eesmärkides, ehk taastumise toetamine ei ole midagi sellist, mida me igapäevatöö kõrvalt lisaks teeme. Kõiki tegevusi peame tegema nii, et need maksimaalselt toetava kliendi taastumist.

Taastumist toetava töö hindamine

Taastumise toetamist hindame igal aastal ja selle viib läbi piirkonnajuht hindamisjuhendi alusel igas teenusüksuses. Piirkonnajuht vastutab, et kõik üksused töötavad kaasaegse põhimõtte järgi, mis lähtub taastumispõhisest hoolekandest.

Hindamine toimub viiepallisüsteemis:

- 0 - tegevus on puudulik;
- 1 - tegevus toimub vähesel määral, on juhuslik ja ebapiisav;
- 2 - tegevust tehakse rahuldavalt, arenemisruumi on palju;
- 3 - tegevus tehakse hästi, kõik vajalik omandatud ja rakendatud;
- 4 - tegevust tehakse kvaliteetsemalt kui on tavapärase ootus.

Igal teema puhul on kõikide tasemete selgitus hindamisjuhendis eraldi välja toodud. Hindamistulemuste alusel seatakse tegevused üksuste tööplaanidesse. Tööplaanide täitmist hinnatakse kalendriaasta lõppedes ning antakse tagasiside üksuse saavutatud tulemustele.

NB!

Kõiki tegevusi peame tegema nii, et need maksimaalselt toetava kliendi taastumist.

Klienditöö

Meie eesmärk on aidata kliendil saada kodanikuks, kes on teistega võrdsete õiguste ning kohustustega ning kes hindab enda isiksust, omapära ja rolle. Seda saame saavutada ainult taastumise toetamise kaudu, mis põhineb CARE metoodikal.

Igapäevaelus tähendab see, et elaniku elukorraldus on turvaline, vastab elaniku soovidele ja vajadustele ning lähtub tema tugevustest. Teenuse planeerimisel ja osutamisel kaasatakse elanikku ennast ja/või tema lähedasi, võrgustikku ning eestkostjat.

Igal elanikul on mõtestatud ja võimetekohased tegevused (töö, õppimine, hobid, 2+2 tegevused, kogemuse- nõustamise ja enesearengugrupid jne.). Juhul, kui elanikul esineb raskesti mõistetavat käitumist, kasutatakse metoodilisi ja elaniku väarikust mittekahjustavaid sekkumismeetmeid.

Oluline on, et kliendi heaolu ja taastumist toetavad tegevused on eesmärgistatud, kajastuvad igapäevastes reaalses tegevustes ja dokumentides (kalenderplaan, individuaalne nädalplaan, tegevusplaan, ohumärkide plaan jne.). Suhtlemine ja info vahetamine elanikega on korraldatud neile arusaadaval viisil (PCS pildid, piktogramm jne.).

Elaniku taastumise toetamist hindame vaatluse ja klienditöö dokumentide alusel ning pöörame tähelepanu sellele, kas juhendamine ja sekkumine klienditöös on metoodiline, eetiline ja inimõigustest lähtuv ning kas dokumenteeritud tegevused ja kokkulepped igapäevases elus toimuvad.

Hindamisel jälgime:

- tegevusplaanide täitmist;
- tegevusplaanide analüüsimist;
- profiilide täitmist;
- soovide ja vajaduste hindamist;
- elaniku individuaalset nädalplaani;
- ohumärkide plaani;
- raskesti mõistetava käitumise juhtumitega tegelemist;
- klienditööd puudutavad dokumentide terviklikkust.

Võrgustiku- ja kogukonnatöö

Võrgustiku olemasolu ja kogukonnas osalemine on edukaks taastumiseks oluline, sest see aitab kliendil toime tulla oma haavatavusega ning elada võimalikult tavapäraselt elu.

Võrgustiku all mõtleme inimesi, kes on elaniku jaoks olulised. Võrgustiku võivad moodustada pere, sõbrad, tuttavad, kaasõppijad, töökaaslased, naabrid, arstid, spetsialistid, tugigrupid jne.

Paljudel elanikel on väike või puudulik võrgustik, mistõttu on nad üksikud. Lisaks osalevad nad vähe nii kogukonna kui ka ühiskonna tegevustes.

Suhted teiste inimestega ja kogukonnatunne saab tekkida, kui inimene liigub regulaarselt väljaspool teenuseüksust. Ta osaleb kogukonnas kõrvuti ja koos teiste inimestega ning kasutab teenuseid, mida teisedki. Silla looja elanike, võrgustiku ja kogukonna vahel on tegevusjuhendaja, kes toetab elaniku taastumist.

Võrgustiku- ja kogukonna tööd hindame tõendus põhiste andmete kogumise ja analüüsimise alusel.

Hindamisel jälgime:

- regulaarsed koostööd partneritega ja nende kaasamist;
- tööd kohaliku kogukonnaga;
- tööd elaniku individuaalse võrgustikuga;
- elaniku kogemuste kaasamist.

NB! Taastumine saab toimuda ainult kogukonnas – meie elanikel on taastumiseks vaja võrgustiku tuge.

Personalitöö

Töötaja väärtused ja tegevused määravad selle, kas elanik tunneb end täisväärtusliku kodanikuna ja julgeb väljendada enda isiksust, omapära ning soove.

Tegevusjuhendaja saab toetada elanike taastumist kui tal on teadmised, hoiakud, väärtused ja oskused, mis toetavad CHIME raamistikus välja toodud elementidega tegelemist ning CARE metoodika kasutamist.

Taastumine peab peegelduma töötaja keelekasutuses, nii igapäevasuhtluses kui ka strateegiadokumentides. Taastumise ideega kaasneb nii suur vaatenurga muutus, et selle põhimõtete kinnistamisega tuleb järjepidevalt tegeleda.

Me hindame taastumispõhimõtetele üleminekut ja arengut üksustes. Jälgime töötajate teadmiste omandamise ja uuenduse sisseviimise soove ning teadmiste ja oskuste kasutamist. Juhi puhul hindame taastumisteemade eestvedamist, soovi ennast ja klientide taastumist toetavat tööd järjepidevalt arendada.

Hindamisallikad on üksuse ja töötajate enesehindamise olemasolu, arenguplaanid ja arenguülesannete täitmine.

Hindamisel jälgime:

- teadlikku taastumiskultuuriga tegelemist;
- töötajate olemasolu;
- töötaja väljaõpet ja oskuste kasutamist tööl;
- tiimijuhtide arengut taastumisprotsesside juhtimisel.

NB! Töötaja on meie elanike taastumisel kõige olulisem!

Ettevõtte tegevused taastumise arendamisel ja üksuse töökorraldamisel

Ettevõtte eesmärk on, et elanike taastumise toetamisega tegeleb kogu meie tööpere. Taastumist toetavat hoolekande pakkumine ei nõua ainult üldisi teadmisi ja oskusi, vaid ka üha uuesti, iga kliendi puhul ja igas olukorras, tema ainulaadse looga kohandumist ja sellest õppimist.

Tööjuhised, millest klienditöötajad töö tegemisel juhinduvad, peavad andma selge arusaamise töö ülesannetest ja kvaliteetselt tehtud klienditööst. Need peavad kirjeldama, kuidas kaasata elanikke igapäevaelu korraldamisse ja teenuse osutamisse laiemalt.

Ettevõttel tuleb analüüsida kõiki töö- ja ametiülesannete kirjeldusi ja veenduda, et need toetavad taastumist.

Jälgime ettevõtte strateegia ning tööjuhiste loomisel, et need annaksid selge arusaamise ettevõtte suundadest, töö ülesannetest ja kvaliteetselt tehtud klienditööst.

NB!

Eesmärk on muuta töökorraldus selliseks, et kogu üksuse töö toetab elaniku taastumist.

Üksuse töökorralduse hindamisel jälgime:

- teenuse kvaliteedihindamist ja kovisiooni juurutamist;
- teenuste töökordade tundmist
- koosloomes tehtud tegevusjuhendajate ametijuhendeid;
- elaniku kaasamist igapäevaelu otsustesse;
- kogemusnõustamist.

Ettevõtte tegevuse hindamisel jälgime:

- teenuste toimimisega seotud töökordade uuendamist taastumisest lähtuvalt;
- klientide põhiõiguste, kohustuste ja piirangute rakendamise korra loomist koostöös klientide ja töötajatega;
- koostööd väliste organisatsioonidega;
- strateegiat ja rakendusplaani.

Hindamisjuhend

[Hindamine](#)

Kasutatud allikad:

Anni, Kätlin. 2022. Tõenduspõhiste sekkumiste arendamise kaasaegsed suunad skisofreenia spektri häire ja autismispektri häirega täiskasvanutele. Kirjutuslauauuring. Tartu Ülikool.

Hollander D. d., Wilken J. P., 2017. Kuidas klientidest saavad kodanikud. Katrin Laiapea ja DUO Kirjastus ja Koolitused.

Narusson, D. 2022. AS Hoolekandeteenuste klientide retsiprookne lõimumine piirkonna kogukondade liikmetega ja tõenduspõhiste teenuste pakkumine. Teadus- ja arendustöö projekt. Tartu Ülikool. https://hoolekandeteenused.sharepoint.com/dokumendikeskus/Arendustegevus/JUH-5%20Strateegia_tooplaanid_tegevusaruanded/Vision_strateegia_tulemusnaitajad/Strateegiad/2023_2028_strateegia/1%20faas_%20lugemismaterjalid/As-ter%20ja%20Tuuli/T%C3%9C_uurimus%20ja%20raportid/TU%CC%88_Uurimuse%20raport_2022_Dagmar_Narusson.pdf